

6. MÄRTSIL

1925 A.

IV AASTAKÄIK

V. VAHAR

KIRIKUTEEL

Küsimused ja vastused

W. WAHAR - 1924

Uued küsimused:

3. Mida pead sa kõige suuremaks õnneks maailmas?
Sõstrasilmaline piiga.

4. Kas ühendab või lahutab meri riiksid: kas kõvendab või lõhub nende sõprussidet ja mispärast?
Jakob Ise.

Vastused palume saata hiljemalt 20. märtsiks „Vikerkaare“ toimetusele, Pikk tän. 2, Tallinn. Toimetuse töö hõlbustamiseks palume vastused kirjutada lehe või postkaardi ühele küljele ühes autori varjunimega, kuna õige nimi ja aadress olgu tähendatud lehe teisele küljele.
Toimetus.

Vastused küsimustele 1. ja 2. „Vikerkaares“ nr. 3.

1. Kes on lugenud „Kuningate võsu“, see ütelgu, mis meeldib temal Pablost ja mis mitte? Kotkale.

2. Milline läinud aasta „Vikerkaare“ kaanepilt värvilistest kaanepiltidest (vabaduspäeva „Vikerkaar“; ülestõusmispüha „Vikerkaar“; noortepüha „Vikerkaar“; Soome-Ugri hariduskongressi „Vikerkaar“ ja jõulu „Vikerkaar“) meeldib sulle kõige rohkem?
Väinola laps.

1. „Kuningate võsu“ päätegelane Pablo on meeldivaim kuju selles jutustuses. Hääde omadustena paistavad silma: õiglane ja otsekohene iseloom, õrnad tunded oma õe vastu ja kristlik, ebausku põlgav meesus. Ebameeldiv on päätegelase uhkus.

2. Läinud aasta „Vikerkaare“ värvilistest kaanepiltidest on meeldivamaiks vabaduspäeva ja jõulu omad. Seda võib iseäranis viimase kohta öelda.
Delavaar.

2. Mulle meeldib Soome-Ugri hariduskongressi „Vikerkaare“ kaanepilt kõige rohkem. Eedi.

1. Mis mulle meeldib Pablost ja mis mitte? Kõik meeldib, — mida siis siin kõrvale jätta? Ma loeksin temast ööd kui päevad.

2. Minule kõige enam meeldis värvilistest kaanepiltidest noortepüha „Vikerkaare“ kaanepilt.
Elmar Vedemänn.

1. Kõige enam meeldib mulle Pablo suuremeelsus ja endavalitsus.

2. Läinud aasta „Vikerkaarte“ värvilistest kaanepiltidest meeldisid mulle kõige rohkem vabaduspäeva „Vikerkaare“ ja Soome-Ugri hariduskongressi „Vikerkaarte“ kaanepildid. Viimasel oli hästi kujutatud Väinämö, kus:
„... Maanselja kütise vinesta hall pää üles sirutub, ja voogavate lainte sinast, ta vägevalt pajatab.“
Teistest oleks veel ülestõusmispüha „Vikerkaare“ kaanepilt, mille aineks on võetud muistne Greeka müütos ja mis kujutab muinasloolist lindu Phönix'it, kes iga päev uuesti tõusis tuhast päikese poole — uuele elule.
Vätku.

1. Lugesin „Kuningate võsu“. Pablost meeldib mulle tema suursugusis ja armastus kasuvanemate vastu. Üldse on jutu pääkangelane kõigiti tubli ja vahva. Mis mulle aga Pablost ei meeldi — seda ei olegi!

2. Üllatav oli „Vikerkaare“ noortepüha nr-1 kaanepilt! Punased moonid rohelisel põhjal — nagu noorte südamed... Seepärast meeldis mulle mainitud kaanepilt.
Virve.

1. Pablos meeldib mulle see, et ta olles kuningas, seega kunagi ei hoobelnud; ei meeldi aga see, et ta oma käes olevat sõjalist jõudu oma rahva vabastamiseks ei tarvitanud.

2. Läinud aasta „Vikerkaarte“ kaanepiltidest meeldib mulle kõige rohkem vabaduspäeva „Vikerkaare“ oma, vähem, kuid siiski ka, Soome-Ugri hariduskongressi „Vikerkaare“ kaas.
Ruia-Roa.

1. Mulle meeldib Pablo vahvus ja julgus. Laitmisväärsed ma temast ei leia.

2. Mulle meeldib kõige enam ülestõusmispüha „Vikerkaare“ kaanepilt.
Kalakuningas.

1. Mulle meeldib Pablo elulugu ja häämeelega tahaksin tema eeskuju järele teha.

Mulle meeldib Soome-Ugri hariduskongressi ja jõulu „Vikerkaare“ kaanepilt kõige rohkem.
Jüri Tartust.

2. Mulle meeldib läinud aasta „Vikerkaare“ värvilistest kaanepiltidest kõige rohkem Soome-Ugri hariduskongressi „Vikerk.“ oma.
Tervitades Järvepoisu.

1. Minule meeldib Pablost, et ta oma õe Maria Tamay küüsis päästis.

2. Minule meeldib läinud aasta „Vikerkaare“ värvilistest kaanepiltidest kõige enam vabaduspäeva „Vikerkaare“ oma.
Di-Da-Do.

1. Mis mulle meeldib „Kuningate võsu“ päätegelases?

Olen küll lugenud, aga ei tea teile eriti midagi nimetada. Üldse meeldib terve isik ja ega osati ei saagi meeldida, sest isik on tervik.
Ed. Bruklin.

2. Kõige ilusam, huvitavam ja omapärasem kaanepiltus oli minu arvates kevädipüha „Vikerk.“ oma.
Draakon.

1. Vastus „Kotkale“.

Eriti meeldib Pablost julgus ja ta kindel otsusvõime, enam-vähem nõrgaks küljeks osutub äranõppuvus kasuõest.

2. Vastus „Väinola lapsele“.

Läinud aasta „Vikerkaare“ kaanepiltidest meeldib mulle kõige rohkem Soome-Ugri hariduskongressi „Vikerkaare“ oma, mis nii jõuliselt ja mõjuvalt almkirja sümboliseerib.
Edmond Dante.

1. Mulle meeldib tema ausus, viisakus, endavalitsemine ja tarkus. Kuna ma midagi ebameeldivat ei leia.

2. Kõige enam meeldis mulle Soome-Ugri hariduskongressi „Vikerkaar“.
Mohikaan — Vägev Madu.

1. Pablost meeldib mulle iseäranis see, et ta oma elu õe eest kaalu pääle pani. Midagi ebameeldivat ei ole temas leida.

2. Läinud aasta „Vikerkaare“ kaanepiltidest meeldib mulle kõige enam ülestõusmispüha kaanepilt.
Trips-Traps-Trull.

1. Pablost meeldib mulle kõige enam tema kindel meel, kuid mõnes kohas on ta liig kõrk.

2. Kõik värvilised kaanepildid on ilusad, raske on nende hulgast kõige paremat valida: Kuid siiski arvan ülestõusmispüha „Vikerkaart“ kõige ilusamaks.
Kullisilm.

2. Pean noorte ajakirja „Vikerkaare“ värvilistest kaanepiltidest huvitavamaks Soome-Ugri hariduskongressi numbriga oma.
Väike Valdi.

2. Minule meeldis läinud aasta värvilistest kaanepiltidest kõige enam vabaduspüha kaanepilt.
Kobra.

(Järg viimasel leheküljel.)

Nr. 10.

Vastutav toimetaja: Ernst Raudsepp. * Tegev toimetaja: J. Neggo-Võsalo.

1925.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Toimetus ja talitus: Tallinn, Pikk t. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti ja reedeti kl. 1—2.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.

Tellimishind: koos postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk. Üksik number 15 mk.

EDUARD VILDE.

(1865 — 1925.)

K. Ehrmann

Mitte ainult meie realistliku, vaid kogu meie proosa tugevamaks kandjaks ta'aks on Eduard Vilde, kelle sünnimälest 5. skp. kuuskümmend aastat täis saab. Ei ole meil teist kirjanikku, kes oma toodangus nii rahvalikult, kuid mitte üksi rahvalikult, vaid ka rahvuslikult, puht-eestiliselt oma rahva hinge, oma rahva muresid ja rõõmusid edasi on annud kui Eduard Vilde. Tema kirjandusliku loomingu algusega algabki meie kunstiliselt väärtuslik proosa — realism. Ei saa rääkida Eesti realistlikust kirjandusest ilma Eduard Vildeta. Eduard Vilde esitab meie kirjanduses esimest romanisti, tema on esimene, kes on jõudnud, kellel on olnud piisavust ja julgust pikemate, tõsisemate ainete juure tööle asuda. Vilde on oma 42-aastase kirjandusliku tegevuse kestes üle pooltesaja raamatu ilmutanud, lõpmata palju kaastööd

ajakirjandusele teinud, selle juures aga elav, aktiivne seltskonnategelane ja rahutu turist olnud.

Alljärgnevad read tahavad anda lühikese ülevaate Eduard Vilde elukäigust ja loomingu. Eduard Vilde elukäik on üks huvitavaim meie kirjandusloos. Ta väline elukäik pole vaikne, rahulik ja muretu, vaid kärsitu, täis tööd, võitlust ja muret.

Ta on pärit Põhja-Eesti. Sündis 5. märtsil (21. veebruaril) aastal 1865 Simuna kihelkonnas, Padivere mõisas kupja pojana. Väikese Eduardi isa oli tulmavõitu mees, praktiliste huvidega ja vagasevõitu iseloomuga, ema aga seevastu elav, rahutu ja sügavatundeline. Oma muretumad lapseõlvepäevad saadab Vilde Muuga mõisas mööda, kuhu ta isa varsi pääle poja sünnimist kolis. Muugal tutvuneb Eduard Vilde lugemise ja kirjutamisega. Ta saab siin metsailema proualt Treubergilt ka esimest õpetust Saksa keele alal. Pääle mõne-aastast koduõppimist viiakse noor Vilde Tallinna Kentmanni algkooli, mille ta paari aastaga lõpetab. Tallinnas oli Ed. Vilde ema poolt sugulaste — kirjanik Eduard Brunbergi vanemate — juures kostil. Koolipoisina polnud Vilde kuigi silmapaistvate annetega. Teda huvitasid vähe niisugused ained nagu matemaatika, füüsika jne. Ta huvitavamaiks aineiks olid kirjandusajalugu ja maateadus.

Tole aja koolid olid kõva Saksa surve all, mis aga mõnegi õpilase juures opositsioonivaimu esile kutsus. Üks niisuguseist õpilasist oli ka Ed. Vilde. Ta luges tol korral hooliga „Kalevipoega“, Koivula luuletusi, rahvalaule jne, mis olid täiesti keelatud. Noore kodumaa-armastaja-Vilde rahvuslik vaim sai talle koolis saatuslikuks — ta langes tagakiusamise alla ja pääsasjalikult seepärast, et ta langes tagakiusamise alla ja pääsasjalikult seepärast, et ta Niebelungenlied'i olli julenud hukka mõista ja eestlaste „Kalevipoega“ kiita. Vildet huvitas noorena teater. Ta tegi hiljem isegi katset näitlejaks

hakata, mis aga ebaõnnestus. Oma vähese taskuraha kulutas mõtleja poisike kas kirjanduse ostmiseks või teatris käimiseks. Kõige selle juures põles Vildes suur rändamisinstinkt, mis talle kogu elukäigu jooksul lahutamata kaaslasteks on olnud. Pool aastat enne kreiskooli lõpetamist tahtis ta kaaslastega Ameerikasse rännata, kuid poisid tabati laeval, ning heideti koodist välja. See oli 1882. aasta juunikuus.

Ed. Vilde isa Jüri oli vaheajal Karuküla mõisa valitseja kohale Keila kihelkonda asunud. Sääil tutvnes noor tulevane kirjanik Lääne-Euroopa klassikute — Heine, Shakespeare'i ja teistega.

Järgmise aasta sügisel algab Vilde oma ajakirjanduslikku tegevust — ta astub 18-aastasena „Virulase“ toimetusse. Kuidas Ed. Vilde sääil töötas, sest kirjutab ta oma autobiograafias järgmist: „Ma kirjutasin kriipsu pääle, ma kirjutasin kriipsu alla, viis päeva nädalas sõnumite songimist, jutu juperdamist, korrektuuri tumimist — kuendal kliistripott ja pintsel, ristpaelad ja aadressid! Ma leidsin viimase töö sagedasti lõbusama olevat kui eelmise“. Kolm aastat hiljem, s. o. aastal 1886, lahkub Vilde „Virulase“ toimetusest ning astub „Postimehe“ toimetusse. Kuid ka siia ei jää noor ja rahutu ajakirjanik kauaks, sest juba järgmisel aastal leiame teda kodukihelkonnast, kus ta „Postimehele“ ja „Virulasele“ vaba sulemehena kaastööd teeb. Siin kirjutab ta ka oma romaani „Kuhu päike ei paista“ (1887), jutustuse „Rõuge arm“ (1888) ja saksakeelse novelli „Punane mulk“. Viimane ilmus „Revaler Zeitungis“ ja Ed. Vilde sai honoraariks tervelt 30 rubla!

1890. aasta sügisel sõidab Ed. Vilde kodumaalt Saksamaale, taskus 40 rubla raha. Olgugi, et Ed. Vilde Berliinist Eesti lehtedele kaastööd teeb ja jutunurgas novelle — „Kännud ja käbid“, „Kuidas sandid saia söövad“ jne. — avaldab, ei suuda nad teda küllalt elatada. Algab aineline kitsikus, kuid vaimliselt mitmekülgne ja huvitav elu. Esimene Saksamaa reis oli noorele kirjanikule tähtsaks maitsearendamise ja täiendamise teguriks. 1892. a. toob võõramaa laev noore rändamishimulise Ahasveruse üle mere jällegi koju — Maarjamaale, kus ta esialgu vanemate juures peatub, ning siis (1893 kuni 1896) „Postimehe“ toimetusse asub.

Sel aegjärgul annab Vilde oma novellid: „Karikas kõhviti“, „Linda aktsiad“, „Külmale maale“ j. m. t. 1896 kuni 1897 elab Vilde Venemaal — Moskvas, kus ta „Astla vastu“ kirjutab. Järgmistel aastatel näeme teda jällegi kodumaal, esialgu Narvas „Virmaliste“, hiljem Tallinnas „Eesti Postimehe“ toimetuses. Siis käib ta teist korda väljamaale, ning uuesti kodumaale tagasi tulles astub 1. novembril 1901 käremeelse „Teataja“ toimetuse liikmeks. 1904. aastal võtab ta Tartus „Uudiste“ toimetamisest osa. Tol aegjärgul on Vilde kirjanikuna ja ajakirjanikuna õige suurt produktiivsust näidanud. Poliitiliste ringvaadete, vestete ja lühemate naljajuttude kõrval ilmub Vildelt kolm suurt ajaloolist romaani: „Mahtra sõda“, „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“ ja „Prohvet Maltsvet“, mis laialise huvi osalisteks saavad. 1905. aasta sündmused paiskasid Ed. Vildegi kodumaalt eemale, sest teda ähvardas Tartus tehtud sootslaalse propaganda pärast kinnivõtmine. Ta põgeneb 1905.

aasta lõpul üle Peterburi Soome, sääilt Lääne-Euroopasse ja hiljem Ameerikassegi. Ameerikast tuleb Vilde Rootsi- maale ja peatub kauemat aega Kopenhaagenis. See maapao aegjark on Vildele jällegi üks raskemaid. Võitlus olemasolu eest läheb raskeks, peaaegu väljakannatamatuks, kuid tehes hoolega tööd ajakirjanduse alal, suudab Vilde siiski end oma abikaasaga elatada. Ajakirjandusele tuli nüüd nagu varemgi enamasti Saksa keeles kaastööd teha. Maapao aegjark, mis Vildele aineliselt üks raskem, mõtteid murivam, sisaldab siiski palju elulisi kogemusi, mis oma mõju ta toleaja toodangu pääle mõjutamata ei jäta. Ta maapaos kirjutatud teosed: „Lunastus“ — 1909, „Tabamata ime“ — 1912, „Pisuhänd“, „Jutustused“, „Mäeküla piimamees“ on stiililt puhtamad ja paremad, ainult, tendentsilt aga tüsedamad. Pääle Vene teist revolutsiooni (1917) tuleb Vilde jällegi üle hulga aja kodumaale. Ta saab „Estonia“ teatri dramaturgi kohale ja on hiljem lühemat aega Saksamaal meie saadikuks.

Nii palju Ed. Vilde rahutust, otse Arth. Rimbaudili- sest elukäigust, mis sisaldab suurt rühkimist, otsimist, võitluse valu ja tööd.

*

Ed. Vilde jaotab ise oma kirjandusliku toodangu nende kirjandusliku laadi poolest viide liiki, ja nimelt: 1) novellid, 2) romaanid, 3) näidendid, 4) mali ja pilge ja 5) vested. Meie vaatleme aga tema toodangut kronoloogilises järjekorras.

See aeg, mil Ed. Vilde oma kirjanduslikku tegevust algas, oli valmuvaene, tühi, peaaegu mitte midagi ütlev, otsekuul kahvatu, varjus võrsunud taim. Puudus iga- sugune aktiivsus, valitses vaid loidus, elu juhtis materiaalne olemasolu tung. C. R. Jakobson oli surnud, puudusid isegi teguvõimelised ja suuretahtlised rahva juhid, äratajad. Ei ole siis ime, kui kirjanduses puudus meeleeolu positiivsete tüüpide loomiseks. Ja Vilde esikteostest kajastub see meeleeolu, see ajavaim ja -kirg kõige selgemini, reljeefsemalt. Nii siis: aeg sundis Vildet pääliskaudseid tüüpe, põnevaid, sisurikkaid, kriminaalseid ja naljakaid jutustusi kirjutama.

Vilde esikteos on jutustus „Kurjal teel“ (1882), mille kirjutas Vilde 17-aastasena. Teos ilmus aga alles 1898. aastal Schnackenburgi kirjastusel. Esimene Vilde triikis ilmunud teos on „Norra rannas“ (1885).

Ed. Vilde loomingu esimene aegjark („Sala sidemed“, „Kurjal teel“, „Teravad nooled“, „Töömehe tütar“, „Musta mantliga mees“ j. t.) on alles katsetamine, teerajamine oma edaspidisele kirjanduslikule tegevusele. Neil teoseil puudub suurem kirjanduslik väärtus, nende tugevaim külg on vaid elav jutustamis- ja kujutus- võime. Ainult, tendentsilt on nad aga alles väljakujunenud. Vilde ei käsitle neis teosis ühiskondlikke küsimusi, ta ei vali ei kusagil aineks seltskondlikku vastolu, mis hiljem saab ta teoste raskuspunktiks. Ka stiililt ja keelelt ei olnud ega ole ka Vilde hilisemad teosed teataval määral küllalt väljaarenenud, eeskujulikud. Vilde pole hää stiilist, ta on vaid keskpärane. Ei saa ajakirjanik, kirjanik Vildelt nõudagi hääd stiili, kes pidi oma teosed „sadulas kirjutama“ — nagu ta ise oma autobiograafias ütleb.

Oma tähtsus ei puudu Vilde sündmusrikastel esikteostel siiski: need on edaspidise loomingu aluseks.

1890. aasta sügisel sõitis Vilde Saksamaale, kuhu ta kaheks aastaks jäi. See väljamaa eluga tutvumine on Vilde kirjanduslikule tegevusele suureks plussiks. Ta tutvuneb G. Hauptmanni, Sudermanni, Richteri, Liebknechti, Marxi, Engelsi, Flaubert'i, Daudet', Dostojevski, Kiellandi, Strindbergi, Björnsterne, Ibseni ja teistega. Need, elav poliitiline elu, riigipäev, partei koosolekud ja ajakirjandus lasevad Vilde ilmavaadet selgemini areneda. Ta langeb isegi nende mõju alla. Eriti silmapaistev on Vilde loomingu Hauptmanni, Sudermanni ja Zola mõju.

Väljamaal omatud uue ilmavaate ja kunstikäsitluse mõjul taganeb Vilde oma kergest, labasest ajaviltekirjanduse harrastamisest ning andub seniste esteetiliste ja eetiliste tõdede, väärtuste sotsiaalsele ümberhindamisele. Tema võtab maad seltskonna ja tema tegevuse arvustamine, olgugi, et veel nõrgal kujul. Ta kujutab oma järgmises teostes elu varjukülgi ja väärnähtusi. Nii saabki Vilde meie kriitilise realismi rajajaks. Ta sellelaadilised, tüübilised jutustused on „Kännud ja käbid“ (1892), „Karikas kihvti“ (1893), „Linda aktsiad“ (1894), „Külmale maale“ (1896), „Raudsed käed“ ja „Astla vastu“ (1898).

Neist kõige tüübilisem elu väärnähtusi ja varjukülgi kirjeldav jutustus on „Külmale maale“. „Külmale maale“ — see on kahtlemata Vilde kõige parem jutustus ta „Mäeküla piimamehe“ kõrval. Jutustuses „Külmale maale“ annab Vilde reaalkujutuse mehe sauniku viletsusest ja seetõttu arenevast ühiskondlikust langusest — kuni kuritegevuseni. Ed. Vilde tõendab ses jutustuses, et kuritegevus majanduslikust raskusest välja kasvab. Friedebert Tuglas ütleb „Külmale maale“ puhul („Noor-Eesti III, lhk. 128—129): „... See on üks nendest raamatutest, mis hinge nõnda valdavad ja võluvad, et nende tehnilised ja stiililised nõrkused tähelepanemata jäävad.“

Need ideed, see siht ja tendents, mis võlunud Vildet ta „Külmale maale“ juures, tulevad esile ka ta ajaloolis romaanis, ja kahtlemata selgemalt, võib olla ligi silmapaistvatki. Kui rääkida Ed. Vilde romaanest, siis mõisfame selle all „Mahtra sõda“, „Prohvet Maltsvetti“ ja „Kui Anija mehed Tallinnas käisid.“

Oma kolme romaani ained on Vilde valinud meie rahva minevikust ja nimelt 1858.—1863. aastatest, mil valitsesid teravad vastolud talupoegade ja mõisnikkude vahel. Nende kolme romaani vahel pole midagi ühist, pääle aja, mis neid seob. Nad on kõik enda ette tervikud ja käsitlevad igaüks ise aineid ja ideid. „Mahtra sõda“ käsitleb pääasjalikult teoorjast, „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“ kodanikkude linnaelu ja „Prohvet Maltsvet“ usulist liikumist.

„Mahtra sõda“ (1902) esitab Eesti kirjanduses kõige suuremat saavutust ühiskondliku-ajaloolise romaanina. „Mahtra sõda“, mis ehitatud ajaloolisele foonile, on keerulise sündmuskäiguga. Ta tegelaste psühholoogia on ustav ja tõenäolisem kui mõnes teises Vilde jutustuses või romaanis.

„Mahtra sõdale“ järgnev romaan „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“ (1903) on niivõrd ainult, kompositsioonilt kui ka ideelt nõrgem, kahevatum. Nagu juba tähendatud, käsitleb see romaan linna kodanlist

elu. Linna kodanlist elu on Vilde realistlikult, kohati naturalistlikultki esile toonud, näitades tolle aja kodanlisi kombelid ja ärarippuvust sakslasist.

Vilde viimane ja kõige suurem, kuid mitte kõige parem romaan on „Prohvet Maltsvet“, mis 1904. aastal „Uudiste“ joone all hakkas ilmuma. Romaani korralik ilmumine katkes ja alles neli aastat hiljem võis „Prohvet Maltsvet“ eriraamatuna ilmuda. „Prohvet Maltsvet“ on usuline romaan, ta kujutab usulist liikumist ja selle liikumisega sündinud väljarändamist teoorjuse ajal Järvamaal. Jaan Oks („Kriitilised tundmused“) nimetab seda romaani sotsiaalseks romaaniks, ja kahtlemata teda võib sotsiaalse romaanina võtta, nagu kogu Vilde toodangut. „Prohvet Maltsvetis“ on palju ajaloolisi andmeid, mis aga alles väljatöötamatu materjaalkoguna, halvasti ärakasutatud, tooreks, rohelineks jäetuna edasi antud. „Prohvet Maltsvet“ on kohati liig igav ja ühekiilne. „Prohvet Maltsveti“ religioosne idee pole küllalt ustavalt edasi antud, päätegelane jätab endast arusaamatu, segase mulje. Kuid puuduste pääle vaatamata on Vilde romaan „Prohvet Maltsvet“ siiski üks sisukam ja huvitavam saavutus Eesti kirjanduses.

Vilde „Lunastus“, mis ilmus a. 1909, käsitleb Daani päälinna sotsiaalelu madalust. Kirjeldus on kohati naturalismini rõve, halastamatuseni ulatuv ja stiililt parem kui mõni varem ilmunud teos.

1912. aastal ilmus Ed. Vildelt novellikogu „Jutustused“. Vilde jutustused on „klassiline“ raamat Vilde toodangus. Need novellid, millest mõned juba 1908. aastal kirjutatud, on ainelt, stiililt ja kompositsioonilt täiuseni viidud. Neist paremad on „Tooma tohter“, „Sõber“, „Kubja Kaarli adjustaadid“ ja „Kui val“. Viimane on Ed. Vilde naturalismi nõrgeim saavutus.

Vilde viimane jutustus „Mäeküla piimamees“ käsitleb mõisniku ja kantniku vahetõrka. „Mäeküla piimamees“ — see on anekdoodiline lugu talunikust, kes oma naise mõisniku ees, et mõisa piimamehe kohale saada. Saanud Mäeküla piimameheks, kahtseb talunik oma järelemõtlematu tegu ja sureb neis kahtlustes... „Mäeküla piimamees“ — see on Vilde irooniline, kuid lihtlasi ka liüriline, stiililt ja kompositsioonilt parem kui mõni teine teos.

Ed. Vilde pole tähtis meil mitte ainult novellisti ja romanistina, vaid ka näitekirjanikuna. Näitekirjanduse alal pole Vilde palju annud, kuid ainult hääd. Vilde „Tabamata ime“ (1912) ja „Pisuhänd“ (1913) pole mitte ükski Vilde, vaid kogu Eesti näitekirjanduse paremad saavutused. Vilde „Side“ (1922) ei ulatu oma eelkäijate tasapinnani. „Pisuhänd“ on Eesti parem komöödia, täis sarkasmi ja irooniat. „Pisuhänd“ päätegelased — Piibeht ja Vestmann on meie näitekirjanduse paremad tüübid.

Ed. Vilde on meie suurim kirjanik, kes niivõrd tagasi võib vaadata oma 60-aastase mineviku ja viljaka kirjandusliku tegevuse pääle. Tema teened realisti ja naturalistina meie kirjanduses on suured. Eduard Vilde pole mitte ükski ajakirjanduses ja kirjanduses, vaid kogu maise elus jäänud Eesti kirjanikuks, Eesti inimeseks.

NOORTE JÕUD.

Vabadusvõitluste meeletuletamine 5. rahuaasta puhul.

Karl Rennit.

Pildid saadud Vabadussõja muuseumist.

3

V.

Lahingud kuulsa Landeswehri või raudse diviisi väeosadega on Eesti väed üldiselt kuulsaks teinud.

Vaevalt võib kirjeldada, millise innu, vaimustuse ja vihaga väed sööstisid sakslaste pääle, millist kangelaslikku võitlust peeti olemasolu eest. Veel mõni nädal tagasi olid vaenlase väed ülbelt ning äraandlikult tunginud meie riigi radadesse, pilgates meie väikesi ja viletsalt varustatud väeosi, mis neile näisid mängukannidena,

kirja. Käekirja järele osutus saatja tundmatuks ja huvitusega luges ta järgmisi ridu, mis täitsid neli kirja lehekülge:

Vaprale isamaapojale Augustile!

Ma olen kogu nädal piinlenud valusamais küsimustes, olen katsunud väljapääsu otsida sest ummikust ja nüüd olen avatee leidnud, mille tõtu arvasin ka tarvilikuks sulle ja võib olla Arnoldile teatada oma mõtteid. Kui teie kolmekesi läksite vabatahtlikult sõjaväljale, saite

Kaitsepositsioonid pakasel ajal enne vaherahu.

lihtsalt rusikatega laialiaetavaina. Kuid peagi muutus kõlk.

Pärast nädalapikkuseid lahingute ridu oskas vaenlane meid juba hinnata, tundis hirmu meie väikeste väesalkade ees. Sajad legendid levinesid, uskumatud kangelastööd ulatusid vaenlaste kõrvu ja veel enam mõistetavamaks ning salapärasemaks said meie väed.

Oodatud võidu asemel pidi vaenlane asuma taganemisteedkonnale ja see kestis järelejätmatu hooga kuni Riiani.

Siis segas meie võitu lihtlaste vaheleastrv käsi.

See oli üks raskemast aegjärgudest meie vabadussõjas, kus oldi sunnitud kahel väerinnal vaenlaste vastu võitlema. Ühelt poolt enamlaste pääletungimised, mis leidsid sedapuhku veel endile häid võimalusi, sest suurema sõjalise jõu halvas Lätimaa frondil ähvardav Landeswehr. Ent nüüd oli üks pool lõppenud meie hillgava võiduga ja seda jõulisema külluse ning vaimustusliku rohkusega võidi teise vaenlase hävitamisele suunduda.

Umbes kaks nädalat eelpool jutustatud olukordadest hiljem, kui Oskar lahingus haavata sai ning sõbrad leinas ja teadmatuses võitlusväljale edasi jäid, sai August

oma kohustusest otsekohe aru ja otsustasite kõige kallima, elu, ohverdada vabaduse eest, siis oli see minu juures teisiti. Ma sain aru kodumaa kaitsjate vajadusest, ent teisipidi tahsin elu hoida, päälitvaatajana kõike kaasa elada ja kaudselt, kui võimalik, kasulikult mõjuda.

Alatasa oli mul meeles teie kangelassamm ja seda endamisi mõeldes mõltsin argust, mis minusse ajuti lõi ja hävitas otsustusvõime. Vast sada korda tahtsin teie eeskujul vabatahtlikuna sõjaväljale minna, kuid sama palju kordi hääbus see mõte. Ma ei lasknud sel tungil endast üle kasvada, juba siis, kui ta minusse väikeste mõtteesemetena asetses, hävitasin teda, ent lõpuliikult ei suutnud ma ometi teda kõrvaldada, sest olen eestlane.

Ja see kõige hiljem nädal on minusse toonud saatusliku pöörde.

See oli läinud kolmapäeval, kui Oskar Paluoja suruualale asetati, pärgade ja lillekuhja keskel, kui talle lahkuimissõnu järele hüüti, et kõlki valdas hale meel ja kõlge päält leidsin mina endas suure eksisammu. Siis avardus mulle mu nõrkus, võib olla ka süü, millega patustanud isamaa vastu.

Oskari laip saabus teispäeval Paluojale, häiris meele küla endamisi arenevat vaikust, sünnitas just kui pidupäeva. Jah, pidupäeva, tahan meeleldi öelda, sest teisipidi sai ta sümboolseks kujuks vabadusvõitlusest, kangelaseks, keda nagu oleksime austanud tema elupäevil. Need hauakõned, need pärjad, lilled, lahkumishüüded olid ennem pidulikud kui kõike muud ja vaid kurbus oli selles leinaosas, mida matusetalituste juures peetakse. Ta isagi ütles, et on õnnelik, et ta poeg suri sarnasena, et oma noore elu ohverdas isamaale.

Meie erak küla pole ilalgi näinud sarnast matust, sarnast jõude ning meeli haaravat sündmust, kus kurbus vaheldus rõõmuga, kus üks meist tõsteti kangelasast-mele, et ta jääks meile edaspidigi kangelasena eeskujuks. Vaatasin kabelisse liikuvat leinarongi, matusetalituste rohkearvulisi ridu eesotsas pärgade kandjatega, millele järgnes surnuvanker, siis puhkpillide orkester lauljatega ja lõpuks rohke inimeste hulk, kangelase austajaskond, ja mõtlesin endamisi, et sarnasena tahaksin ka mina surra, et see surm oleks jumalik! Ma nutsin ei tea miks, ent hingesse oli kuhjunud nii palju üleilgset, väljendamatu, et pisarad selle valingu välja purskasid.

Kuid kõigepäält tundsin end süüdlasena, ma ei võinud lõpuni päält kuulata matusetalitust, sõõstsin koju ning mattusin nuttes patjadesse. Aga nüüd tundsid end ometi endast üle olevat, olin võitnud vastupidised tunded ning tundsin end juhtuna valmistusest.

Seda kõike jutustasin ka isale, küsides temalt nõu. Ja ta ütles:

— Tee, nagu sa leiad otstarbekohasema olevat, kuid ma hoiatan sind siiski, kuigi teisipidi ehk võib olla tunnen, nagu sinagi.

Ja ma otsustasin:

Kaks päeva hiljem sõitsin linna ja praegu, kui see kiri sinule saabub, olen soomusrongi sõdur Eidip Rukki, sinu sõber ja kaasvõitleja. Paremaid soove sulle ja Arnoldile, uurt võitu ning lootust ja soovige mulle vaid ohvrimeelsust! Ehk on ka mind isamaale tarvis! Ja kõigepäält piüian täita seda vahelüli, mis jäi tühjaks Oskari surmaga! Ehk minust küll ei saa sarnast kangelast, kuid ma piüian, ja tema eeskujul ning surm saab mulle võitlusteel saueks olema!

Paremaid tervisi Eidip.

August luges kirja põnevusega ning huvitusega läbi. Peaaegu häming valdas teda. Kiri sisaldas niivõrd üllatust, et otsekohe oli raske uskuda nende tõelikkusse. Eeskätt jahmatas teda Oskari surm ning selle maailma sängi amine. Ta tundis seda raske hoobina, nagu venna ehk lähema sugulase kaotamisena, sest sõjapäevad olid neid üksteisele lähistanud, üksteise arusaamisele ning mõistmisele viinud. Ja nüüd äkki katkestus. Igavesti! Surma taktikindel ning vääramatul käsi oli paljastanud kogu elulise mõtte, mis on, vaatamata kõigi eluliste avalduste, mitmekesisamise ja juhtumiskkusele, ometi vaid lähinemine hävinemisele, järjekindel ning vääramatul surma tulemus. Ent ometi nii võõras, rabav, üllatav. Just kui järelejääd elaksid igavesti ja vaid surmasaanu on enneaegu ja ülekohtuselt sun-

nitud surema. Ent kas pole ükskõik: varem või hiljem — ometi see kord sünnib ikkagi?

Ja teisipidi oli Eidipi tegevusvõime imetlemisväärne. Ta õil juba sellega kangelane. August ei oleks võinud ilmiski uskuda, et see rõõmus ja vallatu pois sarnast hingelist harutelu võis läbi elada, nagu kirjutas. Ta vallatus ning rõõm oli ju ometi läbinahtav!? Ja kas pidi selle taga veel midagi olema? Kas midagi kurba, tõsis? Need naeruvines poisid polnud kunagi Augustile meeldinud, sest nad näisid ligipäälskaudsed ning tundeveased kui klaashelmed, mis tilisevad, hiilgavad, säravad, ent ometi läbi paistavad ja tõsidust ning vääramatut ilu ei sisalda. Kuid nüüd seisid ta mõistatuse ees. Kuidas võis Eidip samuti tunda kui tema, sest kiri oli Augustile väga lähedane, just kui tema tunnete ja mõtete kajastus. Ka tema oli enne sõjaväljale sõitmist just nii tunnud ja mõtelnud, peaaegu täpselt nii, nagu nüüd nii pildirikkalt Eidip kirjas avaldas. . .

Nii, nagu Eidip Augustile kirjas tähendas, hargnesid Paluojas sündmused. Oskari matus oli ümbruskonnas suuremaks sündmuseks, sest langenud kangelast tulid matma nii oma küla inimesed kui ka naaberküladest. Ja sellest sai Eidip vaimustust ning julgust kõhklikes, et ta hämaraist tunnetest hargnes kindel otsus: täita isamaa vastu pühama kohus. Ja paar nädalat hiljem võitles ta sõdurina Narva positsioonil, kus hargnesid otsustavad lahingud.

Ta tahtis kohusetruuduse, ohvrimeelsuse ning kangelaslikkusega tasa teha oma endise kõhklemise, mille tõttu ohverdas kogu oskuse ning võime sõjalise oskuse omandamiseks, et endast hääd sõdurit kasvatada. Peagi märgati teda teiste hulgas.

Üle maastiku sirutusid sügise hävitavad väkatiid. Kargena avardusid sügisliku pildid — kollases sädelevad puud ning raskena nriisevad ojad, mis nagu tilk tilga haaval tina üle kivide kaldasid. Ja selle kõige üle oli sügistaevas kui taotud võlv üle peene looduskunsti. Eidip teenis sõdurina soomusrongil. Olles ajuti Narvas võimaldus tal tutvuneda selle nii mitmeti erineva linna, mis keset looduse närbumist paistis purustatud maasarikate ning tuhmunud hoonetega kui hiigla öerikas äll, mille õitsemist närinud päaletulev talv.

See linn on mitmeti tähtis meie ajaloo ja ehk tähtsamana veel osutub ta tulevikus. Üht külge pidi vastu Venemaad, teist pidi Eesti värv põhjas, kuhu koondunud nii omapärane põhjamaalsus, ühte sulatatud venetus, temas põiklev Euroopa ja kõigepäält Eesti rahvuslikkus. Nii kombeliseks kui ka ehituslikult iseäralik, esiti võõras, ent siis leidub ta sildades, kirikutes, Narvoova pillavas koseaurus ja vabrikute korstensõrmedes huvitav pilt. Lisaks veel kindluste massiivsus, ennemuistsed võitmatud kantsid, nüüdsed sakilised jäänused, hallid, kortsunud, vanad, siis on linn ühelt küljelt uhke, võimas ja teisalt madalate majade, lüngunud hoovivärvate ning krigisevate liikumisabinõudega labane soollinn. . .

Eidip leidis temas kurba, nutvat, nagu ahastavat rauka, kes avakätel veel hüüab: Mul on kadunud noorus, au, hiilgus, mu punapõsed on kahvatud ning käsi-

varred nõrgad tapperit tõstmal Aga ta lisab veel: „Et aastaid ulnunud Kalev virgunud on, siis valgub ka minu tardunud liikmeisse vana võim, ramm ja ma tahan endises vapruses võidelda, Kaleviga kõrvuti tallermaal laastada, tahan viimast lahingut võita ja seda puhkeva Eesti vabadusriisiku auks...“

Päevad möödusid kui rasked valemid, pukselt, harralt. Näis, nagu võiks midagi murduda, hävineda, katkeda ja sellega ühes kogu olemine, kogu ilm. See oli individuaalne elu, ärkas nüüd lahingu rinnas uue mõistena, konkreetse ollusena, kuj oleks ta tuntav, hajutav, kopitav materia. Eidip leidis end uuea, vastse inimesena keset taplusvälja, soomusrongide, suurtiikkide,

nüüd kaitseseisukorras piiril. Valgekaart lagunes, kogu organiseeritud armee muutus korralagedaks, põgenevaks hulguste karjaks, et oldi sunnitud taganema.

Valgekaartlastel oli taganemine kergem. Eeskätt, et neil polnud sarnast ideelist pinduvust sõja tagamõtteks kui meil ja võisid rahulikult vaenlasele järjest vähemate võitluste järele maatiikke anda, kuna meil oli see teistli. Niikaua, kui oldi meie väeosad Vene maaosades, oli ka nende võitlus passiivne, sest mõttetu oli võidelda valgekaartlaste eest, kuna need päältvaatajate osa etendasid ja võidu korral meie saavutusi omadeks oleksid pidanud.

Neil põhjustel taandusid meie väed piirile, ent sääl muutus nende olukord, nende passiivsus. Nüüd oli võit-

Soomusrongi mehed Pritsu jaama juures jaan. 1919.

Foto Parikas.

dinamiidi, väärarmatu lõhkejõudude ning võimete kõrval. Temas ärkas uus inimene, automaat, ent siiski teadlik sõdur, kes kasutas kõiki võimeid vaid sõjalise jõu saavutamiseks.

Soomusrongid olid tähtsamad sõjalise jõu vahendid meie vabadussõjas. Nende ülesanne oli teataval määral raskem kui ühelgi teisel väeosal, sest nende tegevuspaik oli enamasti eellinidel ning valdamistel. Juba neist nõuetest kasvas välja sõdurite hoolikas ning kangelaslik ülalpidamine.

Pärast Landeswehri võitmist koondus meie sõjaline jõud Narva ümber, et siit poolt vaenlasele surmahoopi anda...

VI.

Kõik meie kolm noort vabadusvõitlejat paigutati sõjaväelises korras Narva positsioonile. Teistel väerindadel oli saavutatud võit, sinil olid meie väed aga sunnitud taganema puhtsõjatektika põhjustel. Kuna kord olid meie väed edasi tunginud ühes valgekaartlastega kaugemale tahapoole Narvovat Peterburi suunas, oldi nad

delda isamaa eest! Valgekaardi riisimeilt võeti sõjariistad ja otsustati: kas võita või surra. Nüüd oli meie vägede võitluse ideelliseks tagaseinaks isamaa, kuna Venemaa piirides neil seda mõtet polnud, sest meie sihid pole maid sõjaga juure võita, vaid oma maad, isamaad, kaitseda vaenlaste eest!

Et vaheajal vaenlasel jätkus aega vägede koondamiseks, senise lahingu meetodi uuesti moodustamiseks ja täiendamiseks, oodati põnevusega algavaid lahinguid. Vaadeldes puhtsõjatehniliselt ja jõulisest küljest, osutus selle kindel võit. Nende väesalgad, koondatud polgud, patareid olid hästi jõuküllasemad, varustusrikkamad kui meil. Jõuline ülekaal osutus vaenlasele nii tehniliste kui ka sõjaväe jõudude rohkusel, et meie vabadusvõitlus paistis juba sõjaliselt peaaegu mõttetu, otstarbetu meeleheltlik vastupanu, mis ometi pidi ülekaalulise poole võiduga lõppema.

Kuigi need esemed paistsid sõjalistele asjatundjatele kindlatena, otustati ometi alata lahinguid. Vabaduslõke kihutas paremaid isamaa poegi võitlusele, kodu-

kollet kaitsma vaenlase vastu. Vabadusjoovastus oli suurem faktilisist arvudest ning teoreetilisist oskustest!..

Kolm Paluoja noort vabaduskangelast olid vahetpidamata lahinguis.

Narva väerinnal hargnesid ägedad võitlused, milleid tihti võrreldud Verduni lahinguga, mis sama otustav oli Pariisile ja Prantsusmaale kui meil Narvagi lahingud. Tihti pidid meie jõuliselt nõrgemad väeosad kahe-, kolmekordselt kõvema jõude pääletungimisel

— Temast on saanud väike soomusrongi kangelane, kõigi lemmik, Kohtasid üht sõdurit säält, see seletas... ..

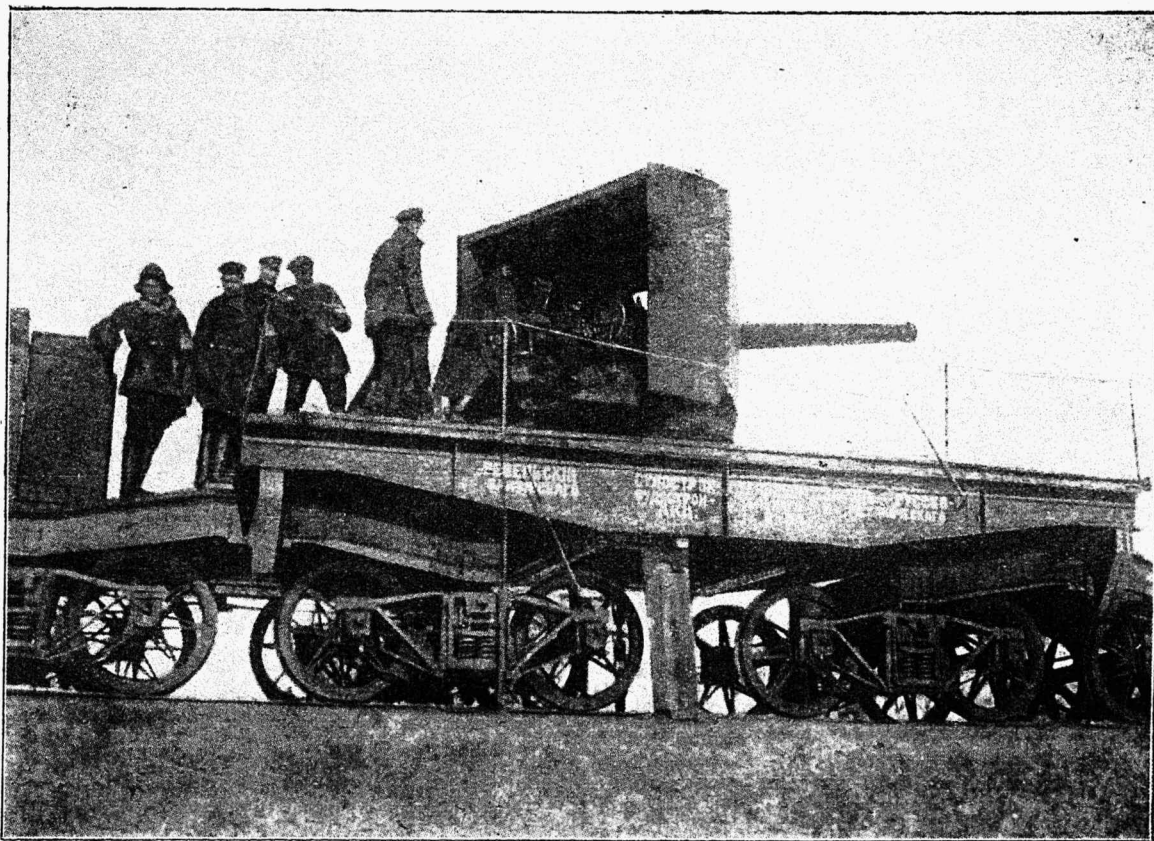
— ... vaata ...

— Oskarile sai vääriline järeletulija!

— Hüüame talle elagu! Elagu Eidi! Elagu vaba Eest!

Ja Arnold jutustas Eidi pist, mida ta tolle sõduri käest kuulnud:

— ... olnud soomusrongil kibe päev... Juba

Meie soomusrong pommitab Landeswehri positsioone Riia all.

tagasi lööma. Meie söötsid pääletungi otstarbel kokaalini, viina ja teiste narkootiliste ainetega joovastatud massid, võrmitu lihahunnik, kes pörkles, hävines meie piissi- ja suurtekiitule all. Pidime vastu võtma jõulisi pääletunge, pidime tapma, sest meie väikesel väesalku ähvardas hävitada jõuline kiüllus.

Vaenlase põhimõte oli iga langenu asemele kaks uut pääletungijat saata, et võideldi nagu muinaslohe vastu, kel iga mahalöödud pää asemele uus kasvab.

August ja Arnold võitlesid õige üksteise lähedal, et mõnikord võimaldus neil kokkusaamine. Ühel õhtul pärast lahingut kohtasid nad ja Arnold teatas:

- Ma sain täna ka meie sõbra üle teateid.
- Ah Eidi! üle?
- Jah!
- Noh kas poisid läheb hästi?

paar nädalat peaaegu vaheldumata lahinguis, millise aja jooksul juba kümmekond surmuid meeskonnast. Et meeskonna täiendamine jõudude puudusel täpselt ei sünni, siis seda raskemad kohustused on üksikuil, mida vähem mehi. Olnud juba dessanti kahtlane välja saata, sest igal pool olnud vaenlane umbes sajamehelistes väesalkades, kuna soomusrong selle asemel vast ühe vilendiku ehk neljandiku välja võis saata, arvates veel seda asjaolu, et vaenlase soomusrongid dessantide väljasaatmist takistas. Ja vaenlase kahurituli olnud valus, hävitav, nii purustas Narvat kui ka sõjaväeosi... Ent ometi pidid soomusrongid midagi tegema, võima, sõjaliselt manööverdama, et teistele sõjaväeosadele anda pääletungimise võimalusi... Tead ise neid nähtust vast sama hästi kui mina, et pikemalt ei peatu. Ainult nii palju veel: otsustati häirida vaenlase soomusrongide tegevust, kuid kuidas, see jäi kiistmuseks...

... saabus külm ja tuisk. Keerutas lund, pime, tähtitu taevas. Puud paindusid tormis, ajuti vilksatusid siit-säält tuled, vähemad hääled mattis lüling, keerutas, tuiskas, tormas... Juhatajaskond otsustas häirida vaenlase soomusrongide tegevust. Saadeti viis meest, varustatud relvade ning lõhkeainetega luurele. Oli ka Eidip... Läksid... Pime... Võis eksida... Kobati kätsi edasi, hoiti raudteeliini lähedal, vahel heideti lõrtsi, kuulati... Nii mööduti eellinist kuni vaenlase väesalkade lähedale...

Mitu tundi juba... Ikka raudteeliin, pori, tuisk, torm, külm. Pärast lumeräistsakat pladises vihm... Siis tabas hõmming. Peaegu põrgati vaenlase soomusrongiga kokku, võib olla ka vahipostid... Harutati tasakesi süütenõõre, lõhkeaineid. Ärevus, ootus. Kas läheb korda või äpardub? Vist nähti — keegi hõikas. Lähedal lõgises püss... Ent mehed toimisid kangelaslikult. Kõik korras. Ja siis hüüd. Kaks püssi-

oli lõppenud meie võiduga. See on hiilgavam võitlusaegjärk meie vabadussõja ajaloo, kogu ilma sõjalises võimes omapärasem juhtumine.

Vaatamata vaenlase suurte jõudude pääle, olid meie väed sõjalises ülekaalus. Vaenlase hulgalist massi ühendas sõjaga vaid narkootiline joovastus ja vägivald, kuid meie väikesed väesalgad olid nagu orgaaniliselt ühendatud iga lahinguga. Meil seisis kaalul isamaa ja vabadus, kust ammutati jõudu ning vaimustust, kuna vaenlane tuimalt ja loult lahingusse sööstis, tahtis jõuküllusega hävitada meid. Kuid osutusime tugevamaks, suutsime hävitada järjekindlalt pääletungivaid jõude.

Tasa läbistasid sõdurite ridu imelikud kuulujutud:

Nagu tahetaks rahu teha, lõpetada kogu häving. Jälle relvad ümber valada sahkadeks, mõõgad vikati-tekts, et leviks vendlus äärest ääreni ja häviks sõja verine näitelava. Vist ilalgi pole ükski kuulujutt nii meeli haaranud kui see, veel ilalgi pole nii hulga poolt

Meie rügement jalgu puhkamas Riia-Pihkva kivitee ääres.

pauku. Veel. Üks viiest kukkus, neli söötsid igasse külge. Paugud. Ja siis mürtsatus, põrin, lõhkemine. Kusagilt külvati kühreheitjate valgust, paugud, ragli... Joosti, põgeneti, langes veel üks viiest.

Kolm meest põgenesid...

Soomusrongidel oodati põnevusega tagasitulljaid. Mõõdus õõ, siis päev, jälle õõ. Oodati... Saabus Meos, salga juht. Ei teadnud teistest midagi, umbkotti joosnud metsa, viimati jälle raudteeliinile, õõbinud padrikus, külma- ja kartusvärinas. Jälle leidnud liini. Viimaks jõudnud tagasi. Oli väsinud, nõrkemas. Ent ülesanne oli täidetud, kus Eidip kangelaslikult toimunud. Vist nähtud juba, lastud kaks pauku, teised põgenenud, ent Eidip süüdamud... Kuulnud seljataga pauke, siis suurt lõhkemist... Jooksnud üksi...

Aga saabus ka Eidip...

Võeti hõiskega vastu, kaassõdurid kallistasid... Kapten surus ta kätt, muutus küsimustealuseks.

Arnold lõpetas jutustuse, ootas Augusti jutu algust. See aga vaikis. Siis ütles ta:

— Sarnaseid sõdurid on isamaale tarvis.

— ... jah on...

Ja sõbrad läksid tagasi oma väeosadesse.

Tulid jõulud.

Meie väed olid tagasi tõrjunud kõik vaenlase pääletungimiskatsed. Kogu mitme kuu pikkune võitluste rida

teadmatuid soove salaja ja avalikult õhatud, kui, et saabuks rahu. Kõigisse haardus ta nagu vägivaldselt. Iimasõjast ja järgnevast revolutsioonist tülpinud meeled otsisid jälle rahus kosutust, rahustust. Jälle taheti asuda koja ülesehitamisele, matta taper ning vennalikult sirutada käsi vaenlastele, sõpradele...

Vaimustushoog valdas kõiki vaerahu puhul.

Ent veel polnud kindel pärisrahu. Igal hetkel võis uuesti taplus vallaneda, vast hirmsam eelmisest.

Ootuses venisid päevad...

Oli karske talvehommik. Veel videvik, hämardus. Lagunes hallus nagu udu, et anda tõusva päikese purpurleekidele ruumi. Sõdurid askeldasid pärast ülestõusmist. Siis käsutati nad ritta. Ootus, nagu lahingusse minek. Häähtus videvik, kerkis esimene päikese serv. Üle maastiku laotus rõõsk ning karge külmus, valge lumestik ja sellele värvis tõusev päike sillerdavaid roome.

Rooduülem luges lühikese telegrammi ette:

„Eile tehtud Eesti vabariigi ja nõukogude Vene vahel täielik rahu.“

Sõdurid viskusid teatest. Karjuti, hurraatati, nuteti.

August läks endamisi vähe kaugemale teistest. Hinges aimamatu magus hellus, pakitus, kurgus pisarad. Läks üle lumise välja, sirutas käed vasttõusnud päikese poole ja kõneles:

— Kas tood sa tõusev päike meie vabaduse?! Tõused selleks, et nüüd kuulutada eestlastele uut päeva,

esimest rahu ning vabaduskoitu? Valgusta meile teed, anna jõudu, puista töövõimet ning isamaa-armastust meisse, et tunneksime ilu oma väikesest isamaast!... Tõuse, vabaduspäike, meile nii nagu minu ees lõõmav tuliratas!

Siis läks ta tagasi sõdurite juure.

Järgnev rahu vabastas kolm Paluoja vabatahtlikku sõjaväljal. Nende esimene käik oli surnuaiale, kus teiste kalmude reas oli ka Oskari oma, kõrvuti kahe kaasvõitleja ning vabadussõjas langenuga. Need teised olid vanemad mehed, mobiliseeritud sõjaväljale. Kolm noort kummardusid, põlvitasid ja lugesid palve kaasvõitleja hauakiunkale. August mõtles:

— Meie ammu unistatud mõtted on teostunud, oleme saavutanud võidu, vabaduse ja rahu. Oled üks rahva kangelastest, kes seda on lunastanud eluga. Kas tunned sina sellest rõõmu?

Siis kummardus ta ja võttis Augusti kalmust mulda, mille paberisse mähkis ja tasku pani. Teised tegid tema eeskujul.

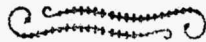
Et järgnev rahu võimaldas kõigil poolleijäänud tööd jätkata, siis asusid ka paljude teiste eeskujul need kolm Paluoja noort oma ideede teostamisele. August läks kooli, et õppida ja haritlasena edaspidi isamaale kasulik olla, juhtida rahvast parematele teedele, enda tundmisele ning vabastada teda mõttelisist kõidikuist.

Eidip läks sõjakooli, et sõdurina isamaad teenida, vabadust kaitseda ja rahva valvelolekut vaenlase vastu kinnitada. Ta tahtis levitada vendluse mõistet, et poleks vihavaenu, ei sõda, ei revolutsiooni. Et kõigjal valitseks üksmeel ja vääramatus.

Ja Arnold arvas kõige paremini põllumehena oma eluajaks kindlustada, arendada rahvamajandust, levitada põlluasjanduslikke teadmisi igale poole.

Nüüd, kus pühitseme vile aasta rahupüha, on ka Paluoja kabelisse püstitatud langenud kangelastele mälestussammas ja teiste langenute seas on ka graniiti jäädvustatud vabatahtliku noore Oskar Lukk'i nimi mälestuseks tulevatele põlvedele.

(Lõpp.)

TÄHINE TAEVAS VEEBRUARIKUUS 1925.

R. L.

Juuresolev kaart kujutab meile taevas veebruarikuus 1925, kuu algul kell 11, keskel kell 10, lõpul kell 9 ja märtsikuu algul kell 8 õhtul. Märgid kaardil on endised: tähed N, O, S, W tähendavad ilma-kaari, väike ring kaardi keskel — punkti taevas, mis sel ajal meil päa kohal asub.

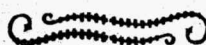
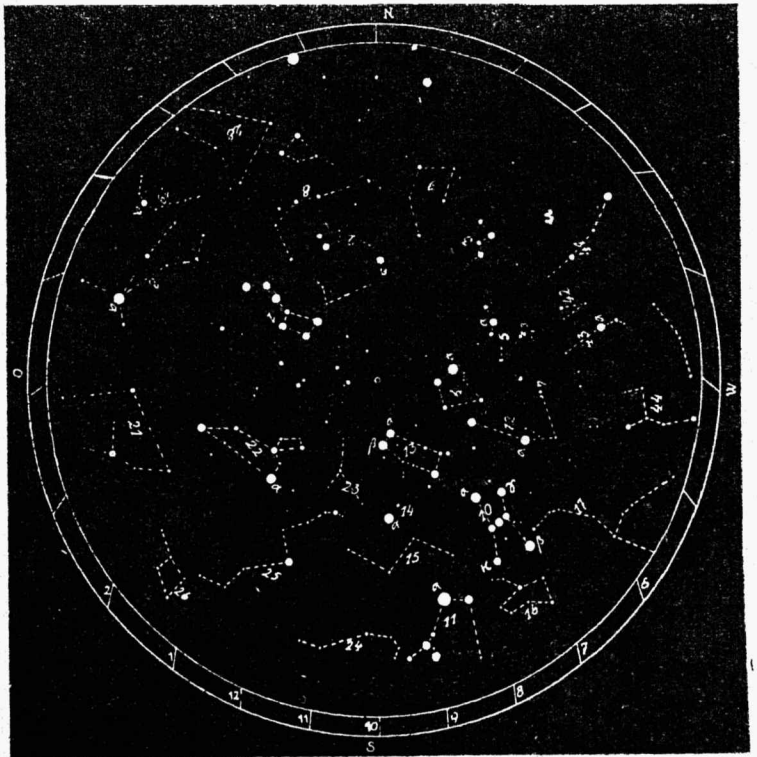
Praegu on näha: kõrgemal: Suur Vanker (1), Lendmadu (8), Väike Vanker (2), Kassiopeja (3), Veomees (4), Perseus (5), Kaksikud (13), Vähk (23) ja Lõukoer (22). Kaksikuteks kutsutakse tähte α Kastoriks, tähte β Polluksiks, mis nimed juba muinasajast tuttavad.

Eriist tähelepanu võib juhtida Suure Peni (11) pääle, mis peaaegu lõunas kaunis madalal paistab. Suure Peni hele α , Siirius, on heledaim kinnistähk taevas. Suurest Penist kõrgemal ja veidi paremal pool asub tore Orion (10). Ja veel kõrgemal ning rohkem lääne pool on suur Sõnn (12) punaka Aldebaraniga (.).

Idas on Karjane või Bootes (18) juba tõusnud. Pea täiesti tõusnud on ka kevadel hästi nähtav Neitsi (21) tähtkuju.

Andromeda (41) on veel kaunis kõrgel, vajub aga sel ajal iga päevaga madalamale.

Planeete praegu näha ei ole.

S. Wörishöffer. Noorsoole toimetanud Victor Neggo.

10

Kui kõik neli kaljukoopa ette tagasi ilmusid, oli siin kogu pilt muutunud. Anakonda oli korrapäraselt tapetud, sisikonnast puhastatud, nahast vabastatud ja hoolsalt väikesteks tükkideks raiutud. Vähem rasvase liha said Tippoo nälgitud cobrad endale, paremaid tükke aga praeti küttide plekkpannidel suurel, lõkendaval tulel. Sõber Tippoo oli endale juba rasvasema suutäie väija valinud. Ta istus ühe kivi otsas ja käsutas kõiki nii endastmõistetava näoilmeaga, nagu oleksid kõik need väledad noormehed tema sulased ja tema nende isand ja käskija.

Oskar kohkus, kui ta ussipraadi silmas. „Tippoo,“ hüüdis ta, „ma palun!“

See muigas. „Asu aga julgesti lähemale ja võta hästi rasvane tükk,“ ütles ta lahkelt, „see maitseb väga häa, iaringi.“

Agas ükski jõud maailmas poleks suutnud meie sõpru sundida söömisest osa võtma. Nad leppisid aavailja, leiva ja kohviga, mida radsha kütid neile lahkesti pakkusid.

Pärast kõiki neid üleelatud kannatusi oli see neile väga mõnusaks tunnikeseks, mis palmide varjus liiatigi kiiresti möödus.

„Radsha tuleb!“ hüüdis nüüd üks hääl.

Sarvehääl elustas metsavaikust ja roheliste põõsaste vahelt ilmus nähtavale hommikumaaalises hiilguses särav ratsasalk, mis meele tuletas sõjakat, toredusarmastavat vanaaega, sädeledes kõigis värvides ja pimestades oma üllirohke kulla- ja kalliskiviehtega.

Kõige ees ratsutas radsha, kõrge kasvuga, valitsejalise ilmeaga, umbes viiekümneaastane mees, täiesti valge täku seljas, kes oma ilusat pääd üleemeelikus valatuses kord siia, kord sinna kõigutas. Looma valjad ja ohjad, lakailustus ja jalused olid purpurpunasest nahast põimitud ja väikeseist diamantidest üle külvatud; punased siidlindikesed rippusid lakapatside küljes ja ilustasid siidükandusega kaetud sadulavaipa. Sama tore oli ka ratsaniku välimus. Radsha kandis valget, rikkalikult mitükandusega kaetud ülliriidet peenest Kashmiri koest, laia, neljakordset rinda põimivat kuldset, suurte diamantidega ketti, samasugust vööd ja kolmeharalist kübarat tahapoole käänatud kuldmärgiga. Käes hoidis ta kallihinnalist ratsapilti, mille ülemises otsas lehvís samalaadiline sulgedest tuft kui see, mis kaunistas hobuse otsaesist.

Talle järgisid enamasti elevantide seljas rikkalikud ehtes ta külalised, umbes kakskümmend kõrgest soost india last. Kaunis üllatavalt peatusid nad, kuna radsha meeste juht enda juure käsutas.

Pääd kummardades, alandlikus seisakus kõneles mees oma käskijaga, siis viipas see talle ja lubas talle väga armulikult oma meeste juure tagasi astuda. Nähtavasti oli Bazin-Emu seega täiesti nõus, et ta sulased pigem neli inimest kindlast surmast olid päästnud kui antiloopeidekarja kohale ajama läinud.

Ratsameeste juht korraldas oma mehi, käskis reisi- jaid oma elevantide asuda ja vürsti saatjatele järgida. Siis asuti jahti lõpetamata teele radsha lossi poole.

Dshumbo haavad olid sedavõrd paranenud, et ta jälle kõike kanda võis, nelja reisiijat ja ussikorve. Kiiresti ronisid meie sõbrad ta selga ja järgisid radsha meeskonnale.

Richard imestas selle üle, et küttidel puudus igasugu relvastus. Ainult ajajad olid varustatud püssidega, kuna ei radshal ega ta külalistel polnud ühtki laskeriista. „Kas küttimisel siis sugugi ei lasta?“ küisis ta elevantijuhilt.

„Ei. Leopard püüab antilooibi.“

„Leopard?“ kordas Richard. „Ma ei mõista sind vist õieti, Hondin.“

„Siiski, siiski — igas kastis, mida kaamelid sääli mele ees seljas kannavad, asub taltsutatud jahileopard.“

Richard vaikus, sest Hondin näis äkki õige ärritatud olevat: ta vahetas härjapõlvlasega kiire pilgu ja siis vaatasid mõlemad vürsti saatjate hulgas ratsutava mehe poole.

Kõik kolm vahetasid liihikese tervituse.

Nagu välk sähvas läbi Richardi hinge, et ta seda süngelt, külma nägu, seda kõrki seisakut juba varem kord pidi olema näinud. Aga kus?

„Kuule, sina Oskar,“ küisis ta tasakesi, „kas tunned toda meest sääli rohelises siidriiuis, kolmandat reas?“

Oskar silmitses tähendatut. „Ei,“ vastas ta.

Ning siis oli Richard juba leidnud, mis ta otsis. Ta vaimusilmade ette kerkis kohtamine puu all, ohvrialtari juures, Bombay pärismaalaste linnajao läheduses. Too ratsanik sääli oli sama, kes ühes Hondini ja Tippooa tol korral iseäralikku püha talitust oli korraldanud, oli sama, kes Bhawani, jumalanna Kali, hõbedast kuju oma ülliride all peidus kandis.

Kaksteistkümmes päättikk.

Vürstifloss. Taltsutatud tilger. Nina-sarvikute kahevõitlus.

Vürstiflossi oldi päralt jõudnud. Richard ja Oskar polnud veel kunagi nii hiilgavat toredust silmanud.

Kõik kivist, kõik ümbritsetud kahekordsest imeilusaate sammaste reast, kaetud nikerduste ja raidkujudega. Torn torni kõrval, kõik neljakordsed, kõik üksikult seis-tes, ühendatud väikeste õhus hõljuvate sillakestega, ileni ilustustega kaetud, kõrgele taeva poole tõustes, silvakad ja suursugused. Loss jagunes kolmeks tiivaks, mis tihedalt üksteise kõrval asusid. Teda ümbritsesid hiiglamüürid, kõrged, sünged väravad ja võlvialused ühendasid üksikuid jagusid. See oli väike linn omaette, kuna hiiglaehituse taga avarad lille- ja viljapuudid vaikset luigetiki piirasid. Siin õitsesid lilled igast ilma-kaarest; vabalt väljas ja klaasmajades valmisid kogu maakera puuviljad. See India viirstiloss oli ühtlasi kindlus ja paradüüs.

Avaras eeskojas pikutasid terved vagade kerjaste karjad, keda siin kuude kaupa hinnata söödeti ja joodeti. Lugematu arv sulaseid ja ümmardajaid elustasid kõiki ruume. Tõsised preestrikujud liikusid külaliste hulgas ringi, ja jumalakujud kaunistasid iga seinadöönsust.

Richardile ja Oskarile näis kui elaksid nad idamaises muinajutus. Seni olid nad ainult maarahva vaesust tundma õppinud, nüüd nägid nad hiiglasuurt, ääretut rik-kust ja küllust. Ilusamat ei võinud ju kusagil maailmas enam olla.

Neljale rändajale anti elamiseks suur ja jahe tuba alumisel korral, hääd voodid ja hääd toitu. Sel esimesel õhtul magasid nad nagu ülväsinud inimesed kunagi ilma, et oleksid suutnud neid ümbritsevat hiiglust suuremat täheleegi panna. Alles järgmisel hommikul algas härja-põlvlane kõigi vigaste ja halgete ravitsemist, kes ühes avaras õues oma mitmekesiseid hädasid imearstile kae-basid, kuna Hondini kusagil näha polnud. Mõlemad noormehed uitasid vabalt tõesti nõiduslikult ilusas alas ringi.

Radsha oli neid endale esitleda lasknud, neilt nende saatuse üle järele pärinud ning noored õhtumaalased siis armulikult oma kõrge kaasa kaitse alla annud, nõnda et nad pääle lõunat juba ileni peenesse linasesse riid-esse olid riietatud ja laiaäärelisi õlgkübaraid kandsid.

Luigetiki oli imeilusa ala ilusaim paik. Teda ümb-ritses igast küljest kivimüürid, lalad trepid viisid alla vee-pinnani. Kunstlikult kividest ehitatud koopad, kaunis-tatud ilusamate taimedega, tõusid nagu loomulikud kal-jud veepinnalt üles. Nende keskel langes kosk kohi-sedes alla ja ajas hõbedasi, sädelevaid jugasid igasse külge laiali. Terved karjad valgeid, taltsaid luiki elus-tasid tiiki. Lilled rippusid üle kivide alla ja niisutasid oma purpurselid ja valgeid õiekarikaid läikivas vees, kuna kõigis pöösastes laksusid rõõmsate linnukeste kau-nid keeled.

Purskkaevud ja jumalakujud, aiamaajakesed, piist-aiaga piiratud laaned taltsate metsloomadega, suured linnupesitsemise tihnikud, kõik vaheldus kirjus reas nii, et Oskar ja Richard ei teadnud, kust vaatlemist alata. Igast küljest meelitas midagi muud.

„Ronime kõigepäält üles kaljukoopasse,“ soovitas Richard. „Ülalet avaneb meile vaade üle kogu selle lü.“

Nad ronisid üht treppi mööda üles. Vaade muutus ikka ilusamaks ja suurepärasemaks.

Nagu lai hõbedane lint lamas nende jalge all kosk oma tolmavate, mehepikkustest taimedest läbipõimitud voogudega, aed ja järv, kuna loss ise imeilusa maastiku tagaseina moodustas.

Mõlemad noormehed olid vägeva mulje kütkeis. Vaikides jalutasid nad kõrgustiku tipu poole.

„Süäl ilal kõneleb keegi,“ sosistas Oskar. „Kas läheme edasi?“

„Miks mitte? Radsha ise lubas ju meile siin jalu-tada.“

„Seda küll.“

Nad lähenesid templikujulisele, kuuele kivisambale toetuvale ehitusele ja nägid nüüd, et ühel pingil keegi võõras istus, kuna teine mees kaunis arglikus, jah isegi aukartlikus, seisendis selle ees seisis, ja see viimane oli nende imestuseks — Hondin.

„See on too tundmatu Bombayst,“ mõtles Richard. „Mis peaks neil mõlemil ometi olema?“

Aga ta ei väljendanud oma mõtteid, vaid sammus aegamööda edasi. Mõlemad mehed polnud noormehi veel silmanud. Nüüd kõneles võõras valju, käskiva häälega.

„Seda pead sina tegema,“ ütles ta, „sa ei või enam kord alustatud teelt tagasi pöörduda.“

Hondin raputas pääd. Mis ta vastas, seda nad enam ei kuulnud, sest äkiline hirm valdas meie sõpru. Tundmatu jalge ees, poolpeidus kõrgete taimede taga lamas nimelt rahulikult uinudes kassitaoliselt end kokku kerinud suur, täiskasvanud tiiger, kes nii Hondini juures-olekut kui ka mõlema noormehi lähenemist üldse tähele ei pannud, vaid ainult kergesti silmi pilgutas ja hiku-matult paigale lamama jäi.

Samal hetkel käänas mahaut oma pääl. „Tulge aga rahulikult lähemale,“ ütles ta, „see tiiger on taltus. Ta kuulub sellele isandale.“

Noormehed teretasid viisakalt uhkelt riietatud võõ-rast, läksid aga siis, et mitte eksitada, mõne minuti pärast sama teed mööda tagasi, mitte ilma tagasi vaata-mata. Tiiger, kes nagu koer oma isandale järele jook-sis, see oli juba igal tingimisel pisut õudne.

„Kui seda kord Hamburgis peaksime jutustama,“ nae-ratas Richard, „ei tea, kas meil seda ustakski?“

„Kas me üldse kord jälle sinna jõuame?“

„Seda usun ma kindlasti,“ vastas Richard.

Kuna mõlemad nõnda vesteldes läbi avara pargi jalutasid, järgis neile juba tundmatu tiigri saatel, kes kui koer ta kõrval jooksis. Elevantjuhti polnud enam näha.

Päüle lõunat kavatseti välimises lossioües võõraste lõbustuseks täiskasvanud ninasarvikute vahel kahevõit-lus toime panna. Seks tehti nüüd juba ettevalmistusi, tasandati maapinda, kõrvaldati kõik säälasuvad suure-mad ja vähemad asjad ja suleti kõvasti kõik sinna-viivad väravad.

Üksainuke uks viis iseäralikku kindlasse torni, millest luuderohi (Ephed) ja muud väänkasvud nagu roheline vaip alla rippusid ning mille ülemine osa astme-taoliselt ülespoole tõusis. Kuni kõrgema tipuni asusid

sain kivipingid, kaetud kullastsärvate polstritega. Samaste vahel rippusid lillevanakud ja kirjud, tikandustega kaetud lipud lehvisid tuuleõhus. Aegamööda täitusid kõik kohad. Esimestes ridades istusid daamid, nende taga härrad. Nagu lillepeenar säras tornitipp, toetudes vastu kiviseid sügavaist väravaist läbipuuritud lossimüüre.

Teenrid valges rüüs pakkusid maiustusi või lehvitasi külaliste selja taga seistes nelle jahedamat õhku, kuna all õues mitu ninasarvikukarjast end üles olid säädnud. Veel polnud metsikud loomad lahti lastud. Nüüd aga avas üks meestest värava torni all ja nähtavale ilmus avar, tühi eesruum. Pääle teise värava avamist tormas kehakas ninasarvik välja õue; puistas sarvega liiva ja möirgas nagu teaks ta juba, mis nüüd järgneb.

Vaatlejate hulgast heideti paksnahale kirevaid linte ja lilli. „See on Sasso!“ hüüdsid isandad. „Hoi-ho, vanamees! Ole vapper!“

Looma määratumat, kirjeldamatut inetust võis ainult ta viha unustama sundida. Ta müksas müüre ja surus oma hiiglakeha nende vastu, nagu tahaks ta neid ümber paisata. Ta möirgamine kõlas kui väljakutse elu ja surma pääle.

Sel hetkel ilmus teine ninasarvik. Ta astus rahulikult sammul välja vabale väljale, tõstis pää ja vaatas üles vaatlejate poole, nagu tahaks ta küsida: „Kas olete ka kõik kohal, et näha kuidas võidan?“ Siis pani ta möirgamine nagu kauge kõuemüri õhu vabisema.

Käteplagim tervitas looma, naerdi ja annetati ka temale välkese kinke, nagu ta võistlejalegi. „Moo-Moo jääb võitjaks!“ hüüdsid mõned külalised. „Tal on rohkem jõudu!“

„Aga vähem tuld, vähem võitlushimu!“

„Ükskõik, vean Moo-Moo eest kihla saja rupia pääle!“

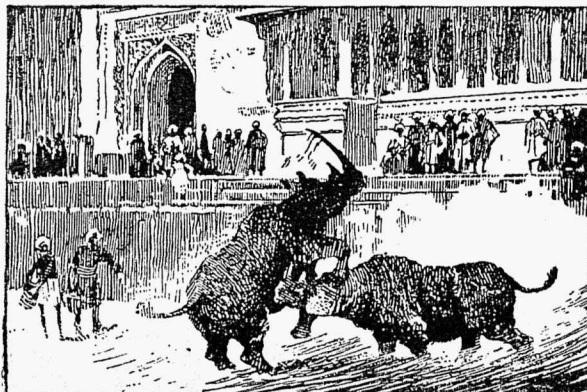
„Mina sama palju Sasso eest!“

„Sina kaotad oma raha, Moo-Moo sirutab oma

tajad, täidetud veeämbrid peos, hoidusid vahetpidamata müüri läheduses, mille libedasse pinda siin-sääli mõned raudkonksud olid kinnitatud, et tarbekorral meestele põgenemist võimaldada. Ninasarvikute kurjus ja metsikus teeb selle ettevaatusabinõu hädatarvilikuks.

Sasso möirgas väljakutsuvalt. Ta puistas liiva õhku ja kaapis esimese jalaga, kuna Moo-Moo seega rahuldus, et teda silmas pidada ja nagu kass ümber palava pudru ta ümber türelda. Ikka kitsamaks muutus vägeva looma poolt tõmmatav ring, ikka ägedamaks Sasso viha. Ta oli sunnitud teise keerutamisi kaasa tegema. See pahandas teda nähtavasti. Ettepoole sirutatud lõugadega möirgas ta pea paremale, pea vasakule poole.

Päältvaatajate hulgast kuuldusid teda ergutavad hüüded.

Rahulikust ettevaatlikust vastasest vihale aetud, tegi ninasarvik äkki katse teist külje päält tabada, aga Moo-Moo puikles osavalt kõrvale, ning nüüd tormas Sasso, äpardunud tõuke jõust aetuna, metsiku kiirusega läbi kogu õueruumi, kuni ta kohmakas pää vastu müüri mürtsus, nii et ta tuiگردama hakkas.

korraga. „Anna talle, Sasso! — Edasi, Moo-Moo, edasi, vanapoiss!“

Punaseid ja siniseid lipukesi lehvitati õhus, ikka rohkem ja rohkem vett valati loomade päadele, ning nüüd oli nende viha, nende kirg äärmuseni ärritatud. Üks Sasso sarvelöökidest oli Moo-Moo lõugu tabanud ja ta huuled lõhki kiskunud. Ta veri voolas ojana; aga ta mõrgamine tõestas, et ta vägev jõud oli alles täiesti murdmatu. Hoop hoobi järele sundis vastase kiviseinani taganema, siis litsus ta ninasarvikute tuntud võitlusviisil teise säärase hooga lapiti vastu kive, et Sasso arvatavasti oma ribisid tundis raksuvat; sest nüüd ta suust tunglv karjatus kõlas ennem kaeblikuna kui ähvardavana — ta näis armu paluvat.

„Hei-ho, hei-ho, Moo-Moole!“

Lärm muutus kõrvulukutavaks, käteplagin ja hõiskamine ikka marulisemaks, mida valjemini Sasso valu pärast mõirgas. Ka radsha võttis iildisest pidurõõmust osa, salaja andis ta aga siiski Moo-Moo talitajale märku meeletuks muutunud looma vastasest eraldada.

See siindis. Raske raudkang vihises kõmisesedes Moo-Moo laiale turjale.

Kohe unustas see oma esimese vastase. Kuna Sasso tuigerdades liivale langes, tormas Moo-Moo vilgetki kaotamata uue pääletungija kallale, kes aga seda seisukorra muutust nähtavasti ette oli aianud ja väkklirelt punuma pistis. Ta kihutas risti üle kogu vaba välja kuni torni jaani, et nagu varem juba tihtiigi värrava raudvõre mööda üles ronida. Aga ninasarvik oli kiirem kui tema — hoop päaga, ja õnnetu mees veeres liivale.

Hirmukarjatus kõlas kõigi suust. Moo-Moo kummardas päa, et ohtliku sarvega lamajat läbi pista.

Aga samal hetkel lähenes abi. Noor Kashmiri vürst sööstis ühe hüppega üle kaitsevõre alla õue ringi, rebis valge, kuldtikandusega kaetud üliiride õlat ja heitis selle Moo-Moole nii kiirelt pähe, et tal aega ei jätkunud ootamatu vastase poole pöörata. Mõni kiire käelõngutus mässis palnduva siidmantli ümber lõugade ja sarve nii, et täiesti pimestatud elukas meeletus vihas ainult kapjadega liiva võis puistata, kuna vürst meelemõistsetu talitaja üles tõstis ja kohale ruttavate sulaste kätele asetas. Siis alles sööstis ta sama kergelt ja meeldival nagu varemgi jälle müürlile ja säält vatteaternumi.

Kilduavalduse hõisked täitsid nagu merekohin õhku, tormiline, mitte lõppeda tahtev rõõmukisa tasus vapra teo. Mehed surusid noore vürsti kätt, naised puistasid talle liili — ainult üks nuttis, ta oma väike naine.

„Sa oleksid võinud surma saada,“ kogeles ta.

Vürst naeris. „Mitte nii kergesti, sa kartlik armsake. Olen juba mõnelgi ninasarviku jahil viibinud. Neid kohmakaid poisse on tore petta. Aga nüüd,“ lisas ta juure, „pean kõigepääti ometi jälle millegisse riletuma, sest vaevalt annab mu vapper Moo-Moo mulle selle tagasi, millega ehtisin ta sarve.“

Noor vürstinna hoidis ta käest kinni. „Kuule, Habad!“ ütles ta poolsosinal.

„Mis on, Anarkalli, mu armsam?“

„Kuule, kui Sasso oleks võitnud, oleksid nüüd pidanud muile sada rupiat maksa!“

„Vahepeäl lamab ta aga sääil all liivas ja ähib armetult.“

„Seda küll, aga — sa võiksid seda siiski teha. Oleta, et olen Moo-Moo võidu päale kihla vedanud.“

Ümberringi naerdi ja õnnelik noor võitja mitte just kõige vähem. Oma naisele siidist palistatud külaga täidetud rahakotti pihku surudes, sõnas ta küll, et see olevat ebaaus ja salaline kallalekippumine, aga ta noogutas kelmika naeratusega pääd, kui vürstinna tõusis ja teiste hulgast lahkus. Ta teadis, mida Anarkalli kavatses ja teised külalised teadsid seda ka.

Talitaja oli hoobist ainult põrutatud, kuid mitte haavatud. Üks pudelike, mida talle Tippoo, see vägev nõiaarst, nina all hoidis, äratas ta kiiresti jälle ellu, siis aga järgnes kohkunule õndsaim tund ta elus.

Vürstinna pani talle abikaasalt saadud rahakoti sülle, veel teised anded järgnesid sellele; ka teine talitaja sai hulga kinke, kuid esimesel oli peagi sarnane summake koos, et ta rentnikuna iseseisva majapidamise võis asutada.

Tippoo oleks kogu seda rahahulka nähes kadeduse pärast peaaegu kollatõve saanud.

Sasso talitati vastupanuta talli, kuna võidurikka Moo-Moo jaoks ainult värravad avatuks ja ta enda mureks jäeti ise jälle teed oma söime juure telda.

Kogu seitskond kogus nüüd aeda. Mängiti palli ja lõbutseti, kuni päev hakkas veerema, siis valgustati luigetliki igast küljest, teenrid toimetasid peidetud lahekesest hulga lootsikuid kohale, panid siidpolstrid istepinkidele ja töid lossist daamide armsamad muusikariistad.

Kandle- ja harihelid hõljusid läbi õhtuõhu. Meeste hääled kõlasid nende hulka. Pakuti jäätist ja Prantsuse veini. Nagu kaltsikivid särasid ja sädelesid sinisel vee-pinnal lootsikute kirjuvärvilised lambikesed.

Tuhandeid võis küll üksainus niisugune õhtu maksa. Näis, kui voolaks hülguse ja rikkuse põhjatu allik, kui oleks see vana vürstlloss too salapärane linn „Tuhandest ja ühest ööst“, kus kuhjana vedeleb imevarandusi, rohkem kui kogu inimkonna käed suudavad tõsta, enam kui aastasadajad võivad raisata.

N a l i.

Matemaatika tunnis.

Õpetaja: „Kana toob viie päeva jaoksul viis muna; ütle mulle, Sasso, mitu muna toob ta päevas?“

„Ühe...“

„Aga kuidas seda teada saada?“

„Kana hakkab ju enne kaagutama!“

Kokkuhoidlik teenija.

Teenija viis posti kirja, mis kandis väga pikka aadressi. Tagasitulekul tema peremees küsib, kas ta on talitanud õieti. „Jah, härra,“ vastab see. „kuid ta oli väga raske, nii et ma pidin panema talle veel ühe margi.“ — „Ma loodan, sa ei ole selle nii pannud, et ta aadressi varjab.“ — „Ei, ma panin, et ruumi kokku hoida, teise margi päale.“

Küsimused ja vastused.

(Algus 158. leheküljel.)

Sama ütlevad Sulev ja Ernst Tõsine.

2. „Vikerkaar“ jõulumüüri pole ma kahjuks saanud, aga teiste värviliste kaanepiltide seast meeldib mulle kõige enam Soome-Ugri kongressi kaanepilt ühes salmiga. Lääne Mardus.

1. Mulle meeldib Pablost kõik, sest et kogu ta tegevusest paistab suurmeelsus ja tarkus.

2. Kõige enam meeldib mulle Soome-Ugri kongressi „Vikerkaare“ kaanepilt, sest et ta kujutab kolme tähtsama Soome-Ugri rahva lippe, mis rõõmsalt üksteise kõrval on. Andku jumal, et nad alati kõrgel leviksid ning ikka üksteise lähedal.

Varitsev Kotkas.

1. Naljakas, et minule ja ka teistele uutele vikerkaarlastele sarnane hirmuäratav küsimus kohe esimeses „Küsimuste ja vastuste osas takistus tegema tahab hakata. Mul pole aimugi, kes see Pablo oli, missuguseid häid ja rumalaid tükkke ta tegi, sest läinud aastal sain harva „Vikerkaart“ lugeda. Katsusin küll igasuguste abinõudega „Vikerkaare“ 1924. aastakäiku muretseda, et kuidagi „Kuningate võsust“ aimu saada, kuid asjata! Ostmisest ei võinud haige rahakoti juures ärtugi olla. Läksin siis ja nõudsin lugemistoast, aga ka säält ei saanud. „Peaksite teadma, et läinud aastased ajakirjade numbrid pookija juures on!“ üteldi. Ei saanud ka sõprade käest.

Aga vaat mis! Järgmisel aastal, kui sääraseist raskustest üle olen saanud, säen ka kellegi jutukangelase iseloomu küsimuse üles. Las siis teised ka higistavad!

2. Selle küsimusega mind haneks püüda ei saa! „Vikerkaare“ huvitavaid kaanepilte on ju igati näinud, küll vaateakendel, küll lehemüüjate juures. Huvitavaim kaanepilt oli kahtlemata Soome-Ugri hariduskongressi numbril: ilusale mõttele — tore kompositsioon. Ostsin selle numbril just suurepärase välimuse pärast. Huvitav oli ka vabaduspäeva numbril kaasa. Lengla.

1. „Kuningate võsu“ Pablo on tervelt positiivne tüüp. Julgus, vahvus, suurmeelsus, hääsüdamlikkus — kõik on selle tõenduseks.

Võib ka olla, et tal on mõned eitavad küljed, kuid mina neid esialgsel lugemisel küll ei märganud. Vilunud kriitiku silm näeb muudugi kohe kõik hääd ja vead nagu peeglis. Minul nimelt puudub sarnane silm.

2. Küsimuses loetletud kaanepiltidest on ilusaim jõulu numbril kaasa. Toon pehme, sümboliseerib võrratult jõulusid. K. Kajak.

Jõulu müüri loeb kõige ilusamaks ka Tähe ratsanik.

1. Kotkas on vist väga huvitatud „Kuningate võsust“, eriti Pablost, et ta seda vikerkaarlastelt küsib. Noh, olgu, mina olen ka väga Pablost huvitatud, kuid kõige enam meeldis minule Pablo suurepärase võitlus nagu Maria ütles: „Sinna, kuhu Pablo ilmub, põgenevad kõik.“

2. Väinola laps küsib: „Milline läinud aasta „Vikerkaare“ värviline kaanepilt meeldis sinule kõige rohkem?“ Ülemiste järve vanakesele meeldis kõige enam „Soome-Ugri hariduskongressi number“, nr. 25, „Vikerkaare“ kaanepilt, mis kujutab Eesti värvidel olevaid Soome ja Ungari lippe nende riigi vappidega, iseäranis meeldib mulle Eesti riigi vapp.

Ülemiste järve vanake.

Sama kaanepilt meeldis veel kõige enam ka Ed. Bruhlinile, Kaljole, Juhole, Morganile.

1. Olen lugenud „Kuningate võsu“, ning pean Pablost palju lugu, tema ligimesearmastuse ja suurmeele pärast meeldib ta mulle.

Ernst Tõsine.

2. Mulle meeldib kõige enam noortepüha „Vikerkaare“ kaanepilt.

Mougli.

2. Ülestõusmispüha „Vikerkaar“ meeldib mulle kõige enam tema värvide kokkukõla pärast.

Valde.

1. Kõige enam meeldib mulle Pablost tema kodumaa- ja sugurahvaarmastus ning sügav autundmus esivanemate vastu. Pärilina ehiv tema iseloomu meelekindlus ja ausus. Mulle meeldib ka julgus ja vahvus, mis talle aukartust äratava kuningliku ilme annab, kuigi mõnes kohas rohkem õrnatundelisust oleksin tahtnud näha.

Lugemist lõpetades oli kahju, et temaga tutvunesin vaid raamatust, mitte reaalest, kuid ma julgen loota, et tulevikus vikerkaarlasti rohkem tundma õppides nendes leiab Pablo sarnaseid riütellikke isamaapoegi.

E m m a N õ m m.

Ülesannete lahendused.

„Vikerkaares“ nr. 6 ilmunud „Arvumõistatuse“ lahendus.

37	78	29	70	21	62	13	54	5
6	38	79	30	71	22	63	14	46
47	7	39	80	31	72	23	55	15
16	48	8	40	81	32	64	24	56
57	17	49	9	41	73	33	65	25
26	58	18	50	1	42	74	34	66
67	27	59	10	51	2	43	75	35
36	68	19	60	11	52	3	44	76
77	28	69	20	61	12	53	4	45

Õiged lahendused saatsid:

Tallinnast: Must Mardikas, Egon Kaeli.

Tartust: Mohikaan — Vägev Madu, B. Avaldt.

18	5	4	15
7	12	13	10
11	8	9	14
6	17	16	3

„Vikerkaares“ nr. 7 s. a. ilmunud „Arvumõistatuse“ lahendus

A. O.

Lahendus: 42.

Õiged lahendused saatsid:

Tallinnast: Kaljo, „Vikerkaare sõber“, Ülemiste järve vanake, Egon Kaeli, Pelgulane, Albert Kuk, Põhja-kotkas. Viljandist: J. Koit, Garibaldi, J. Sulg. Tartust: Mohikaan Vägev Madu, Jüri, Must Mees. Tapalt: Lövi. Albu vallast: Järvala. Vändrast: K. Kajak. Rakverest: Edgar — Rakverest. Vändrast: Ott. Harkust: Merihunt, Eikeegi, Sulev.